

**STRATEGI FOR BRUK AV SMIL-MIDLANE;
Spesielle miljøtiltak i landbruket`s kulturlandskap
i BJERKREIM KOMMUNE
2023 - 2030**

Utsikt frå Storafjellet

Laksesselafjellet

**Retningslinjer for tilskot
til investeringar i
organiserte beiteområde**

Vedteken av LMT-utvalet den 26.04.23

Innhald

1. Bakgrunn	s. 4
2. Tiltak som har fått SMIL-midlar i Bjerkreim for åra 2019-2022	s. 4
3. Regelverk og overordna føringar	s. 4
4. Ny strategi og prosess	s. 5
5. Fakta om jordbruket, kulturlandskapet og vassførekomsstar i kommunen	s. 6
6. Mål og tiltak for kulturlandskapet og vassførekomsstar	s. 8
7. Søknad, saksbehandling og fristar	s. 11
8. Prioritering og tilskotssatsar	s. 11
9. Retningslinjer - tilskot til investeringar i beiteområde	s. 12

1. Bakgrunn

Tilskot til spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL-midlar) har som formål å ta vare på natur- og kulturminneverdiane i jordbruket sitt kulturlandskap, og redusera ureining frå landbruket. Hovudformålet med denne strategien er å stimulera aktive landbruksføretak som søker om produksjons- og avløysartilskot til ein ekstra innsats ut over den daglege drifta, på tiltak innan kulturlandskap og ureining.

Tilskotet er statlege midlar som årleg vert overført til kommunane etter søknad til Statsforvaltaren. Midlane har vorte fordelte til kommunane på grunnlag av deira fleirårige strategiar, lokale utfordringar, aktivitetsnivået i den einskilde kommune og nasjonale/regionale føringar for landbrukspolitikken.

2. Tiltak som har fått SMIL-midlar i Bjerkreim for åra 2019 – 2022

I løpet av dei 4 siste åra har Bjerkreim kommune fått løyvd og tildelt totalt 1.521.300 kr i SMIL-midlar. Tabellen under viser fordeling av løyvingane på dei ulike åra, delt inn etter 9 ulike tiltakstypar. Av den samla tilskotsløyvinga har ein tildelt 39 % til verneverdige bygningar og kulturminne, 26 % til friluftstiltak, 20 % til biologisk mangfald (bl.a. kystlynghei), 10 % til andre kulturlandskapstiltak (fjerning av piggråd) og 5 % til forureiningstilak.

Tiltakstype	2019	2020	2021	2022	Sum
1.3 Andre tiltak kulturlandskap			102 800	50 000	152 800
2.2 Utvalgt naturtype - slåttemark/slåttemyr	30 000				30 000
2.3 Utvalgt naturtype - kystlynghei	195 750	14 000	63 200		272 950
2.7 Andre tiltak biologisk mangfold				6 600	6 600
3.2 Verneverdige bygningar		165 000	44 000	205 000	414 000
3.4 Andre kulturminner- og miljøer		8 130	84 000	80 000	172 130
4.1 Turstier - etablering og istandsetting		76 820			76 820
4.2 Andre tiltak friluftsliv	150 000	81 000		95 000	326 000
6.1 Dekke over utvendig gjødsellager			70 000		70 000
Sum	375 750	344 950	364 000	436 600	1 521 300

I 2021 prioriterte kommunane i Rogaland og Statsforvaltaren å gje SMIL-tilskot til bønder som ville fjerna piggråd på eksisterande gjerde, og erstatta dette med ny toppgråd. Dette for å forhindra forsøpling av kulturlandskapet, og skade på dyr og menneske. Bjerkreim valgte å prioritera dette også i 2022, og gav tilskot til fjerning av piggråd langs ei gjerdestrekning på ca. 5 km, mot ca. 12 km i 2021 (tiltak 1.3).

3. Regelverk og overordna føringar

Regelverk

Utarbeiding av tiltaksstrategiar og bruken av SMIL-midlane er heimla i §§ 1 og 8 i «Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket», fastsett av Landbruksdepartementet den 04.02.04. Dei siste åra har det vorte gjennomført fleire endringar i forskrifta, bl.a. i 2020 slik at også eigar av landbrukseigedom utan føretak, kan innvilgast SMIL-tilskot dersom det føregår ein tilskotsberettiga produksjon på eigedomen. Det kan ikkje innvilgast tilskot til prosjekt eller tiltak på landbrukseigedomar som kommune, fylke eller stat eig og driv, med mindre det er eit fellestiltak der ein eller fleire tilskotsberettiga landbrukseigedomar er med.

I tillegg kjem andre aktuelle lover som t.d. kulturminnelova, forureiningslova, lov om naturmangfald og jordlova.

Kommunen har rettleiings- og tilretteleggingsansvar og fattar vedtak i alle søknadene om SMIL-tilskot; frå 2019 ved bruk av dataprogrammet Agros. Statsforvaltaren har ansvar for å

leggja til rette for at kommunane har gode rutinar i si saksbehandling, behandla søknader om dispensasjon, utføra kontrollar og dei er klageinstans på kommunale vedtak.

Overordna dokument

Følgjande dokument med overordna føringar ligg til grunn for strategien og prioriteringane:

- Kommuneplanen for Bjerkreim
- Kommunedelplan for kulturminne for Bjerkreim
- Regionalplan for landbruket i Rogaland
- Regional plan og regionalt tiltaksprogram for vannforvaltning i Vannregion Rogaland
- Nasjonalt miljøprogram 2019-2022
- SEFRAK-registeret (eit landsdekkande register over eldre bygningar og andre kulturminne)
- Askeladden (kulturminnedatabase)
- Naturbasen (Miljødirektoratet)

Ivaretaking av kulturlandskapet ut over normal landbruksproduksjon etter naturmangfaldlova, og å redusere ureining etter vassforskrifta, er framheva som sentrale satsingsområde. Statsforvaltaren kan også ved tildeling av dei årlege midlane gje føringar for kva som bør prioriterast i tildelingsåret.

I 2005 vart det innført Regionalt Miljøprogram i Rogaland, (RMP). Det er viktig å sjå sammenhengen mellom desse 2 tilskotsordningane. RMP er eit årleg tilskot som vert gitt til dei som er berettiga dette etter gjeldande forskrift. SMIL-midlar vert tildelt etter særskilt søknad, og er gjenstand for prioriteringar. T.d. vart det gitt SMIL-tilskot til utarbeiding av eit kart over alle dei merka turstiane i Bjerkreim, og brosjyrar med turomtale til nokre av turmåla. Grunn-eigarane søkjer så om årlege RMP-tilskot til vedlikehald av desse turstiane som ligg langs med/på jordbruksareal på deira eigedom.

4. Ny strategi og prosess

Ny strategi

I fleire år har det vore krav om at kommunane må ha ein oppdatert, politisk vedteken SMIL-strategi av 4 – 8 års varigheit. Etter forskrifta er dette naudsynt for å kunna fatta gyldige kommunale SMIL-vedtak.

Formålet med SMIL-midlane og denne strategien er å stimulera aktive landbruksføretak som søkjer om produksjonstilskot, til ein ekstra innsats ut over den daglege drifta på tiltak innan kulturlandskap og ureining. Oppfyljing av krav som ligg i gjeldande lovverk, ligg utanom SMIL-ordninga. Gjennom denne SMIL-strategien vil kommunen i samarbeid med dei landbruksfaglege organisasjonane i Bjerkreim, vera med på å ta vare på landbruket sitt kulturlandskap i tråd med nasjonale og regionale føringar for landbrukspolitikken. Strategien skal visa kommunen si prioritering av midlar til ulike formål innafor forskrifta. Desse kommunale tiltaksstrategiane er ein viktig del av grunnlaget når Statsforvaltaren skal fordela midlane mellom dei ulike kommunane.

Prosessen

LMT-utvalet godkjente den 11.04.16 Bjerkreim kommune sin SMIL-strategi for perioden 2016-2020. Den 01.09.21 godkjente Utvalet ei forlenging av strategien med 2 år fram til 31.12.22. Landbrukskontoret har no oppdatert denne SMIL-strategien i samsvar med overordna føringar, regelverk, lokale utfordringar og prioriteringar, og innspel frå faglag og statsforvaltaren. Strategien skal no gjelda for dei neste 8 åra, 2023 – 2030.

Faglag

Den 08.03.23 var Bjerkreim sine faglag med Bondelaget, Sau og Geit og Småbrukarlaget inviterte til å drøfta og koma med innspel til den nye strategien. Representantar frå alle styra

møtte, og det var ein engasjert gjeng. Faglaga synest det har vore ei fornuftig prioritering og bruk av SMIL-midlane i kommunen. Med mykje velstelt, ope og flott kulturlandskap som er attraktivt for turfolk, meiner faglaga at ein framleis bør prioritera tilskot for å leggja til rette for friluftsliv, der involvering og avtale med grunneigarane ALLTID MÅ vera på plass. Dei synest også det er rett å prioritera dei bøndene som ynskjer å gjera ein ekstra innsats for skjøtsel av kystlynghei og anna biologisk mangfald, og dei som vil ta vare på gamle kulturminne og verneverdige bygningar. Fjerning av gamal piggråd er også eit tiltak dei meiner bør prioriterast framover av dyrevelferdsmessige grunnar.

*Luftforureining

Frå 2023 er det krav om at det må byggjast tak på gjødselkummar/lager som det vert søkt om tilskot til hjå Innovasjon Norge. Dette fordyrar prosjekta, og faglaga meiner det er viktig å prioritera SMIL-tilskot for å redusera kostnaden med dette miljøtiltaket.

* Punktutslepp

Av og til skjer det punktutslepp av husdyrgjødsel, pressaft og mjølkeromsavfall. Kommunen og faglaga ynskjer å utfordra Statsforvaltaren om ein kan få rigga tiltak som det kan løyvast SMIL-midlar til, som kan førebyggja/redusera faren for punktutslepp.

*Ugras

Etter kvart som stadig fleire ikkje driv gardane sine sjølv, men vel å leiga bort jordbruksarealet til andre bønder, vert det meir arbeidskrevjande for dei som skal drifta meir jord. Faglaga var opptatt av korleis den aktive bonden som stadig skal drifta meir dyrka jord og innmarksbeite, skal rekka over jobben med ugrashandtering – som er spesielt arbeidskrevjande på innmarksbeite med t.d. tistlar. Dei håpar å få drahjelp frå Statsforvaltaren og kommunane, til kreative tiltak som kan bistå bønder med SMIL-tilskot t.d. når dei går inn avtalar om leige av jord med mykje ugras.

Statsforvaltaren fekk tilsendt vårt forslag til strategi den 13.03.23. Saksbehandlar Nono Dimby har kome med 2 - 3 små innspel i brev datert 14.03.23, som er innarbeidde i denne strategien.

Tiltaksstrategien gjeld for 8 år; frå 2023 til og med 2030, med opning for revidering dersom det vert trong for det pga endringar i nasjonale eller regionale målsettingar for SMIL. *Den 8-årige strategien vart politisk behandla og godkjent i LMT-utvalet den 26.04.23.*

5. Fakta om jordbruket, kulturlandskapet og vassførekomstar i kommunen

Jordbruket og kulturlandskapet

Det har vore drive jordbruk i Bjerkreim i fleire tusen år, og det er dette menneskepåverka landskapet vi kallar kulturlandskap. Den forhistoriske øydegarden på Uadal på Storrsheia, er karakterisert som ein av dei best bevarte av desse gardsanlegga frå jernaldaren (ca. 500 f.Kr.) i heile Sør-Norge. Etter kvart har også skogbruk og framvekst av tettstader i aukande grad påverka landskapet. Kulturlandskapet er ein viktig del av vår kulturarv og representerer store kulturverdiar. Det er og viktig i høve til det biologiske mangfaldet, reiselivet, og ikkje minst som ein trivselsfaktor for allmenta. Kulturlandskapet bidreg derfor til levande bygder.

Skjøtsel av det rike kulturlandskapet skal bidra til å ta vare på gamal kulturmark og biologisk mangfald, kulturminne/miljø, verneverdig bygningsmasse, legge kulturlandskapet/utmark til rette for allmenta, hindre gjenngroing og forureining.

Bjerkreim er med eit landareal på 586 km² ein stor kommune i utstrekning, og jordbruksareal- et utgjør berre 10 % av dette, med:

Dyrka jord   24 500 da

Innmarksbeite 36 000 da

Jordbruket i kommunen er tradisjonelt der produksjon av grovfôr, mjølk, storfe- og sauekjøt er berebjelken. Dei store viddene med inn- og utmarksbeite har gitt grunnlag for eit stort hald av beitedyr. Det er ca. 180 bønder som søker om produksjonstilskot, der ca. 80 % har sau, 44 % produserer kumjølk, 15 % svinekjøt, 3 % egg og 1,6 % geitemjølk og kyllingkjøt.

Takka vera alle beitedyra som saman med grunneigarane skjøttar kultur- og naturlandskapet i inn- og utmarka, har vi mykje ope, flott landskap i kommunen.

Det bur om lag 2.850 personar spreidd over heile kommunen, men mest i sentrum av Vikeså og Bjerkreim. Det er fast busetjing på 99 % av dei aktive bruka, noko vi framleis ynskjer, og politikarane har ført ei streng praktisering av reglane om buplikt for dei som overtek gardsbruk.

Jordbruksarealet vert i hovudsak halden i god hevd. Antal søknader om produksjonstilskot er redusert, men innmarka vert ikkje liggjande brakk, og dermed aukar andelen med leigejord. Politikarane har støtta administrasjonen, og vedteke at vi skal ha ei streng praktisering av kravet om 10 års leigeavtalar, for at jorda skal verta skjøtta på ein god måte.

Utfordringar: Som i Rogaland og elles i landet er det ein svært stor reduksjon i antal mjølkebruk i kommunen; sjølve bærebjelken i næringa i Bjerkreim. Kor mange av bruka med båsfjøs (ca. 54 % i 2023) som byggjer om/nytt innan innføring av lausdriftskravet frå 2034, er utruleg spanande og avgjerande for næringa og kommunen.

Konklusjon:

Eit aktivt jordbruk i heile kommunen er det aller viktigaste reiskapet i Bjerkreim for å oppfylle måla i SMIL-strategien.

Vassførekomstar

Bjerkreim kommune er del av Dalane vassområde. Ein tilsette på Landbrukskontoret representerer kommunen i arbeidsgruppa, og ordføraren er medlem av styringsgruppa. Her jobbar kommunane og regionale sektormyndigheiter med tiltaksgjennomføring, overvaking og samarbeidsprosjekt. Formålet er å betra vassmiljøet i tråd med vassforskrifta. [Vann-nett](#) er kunnskapsbasen. Her finn ein blant anna informasjon om miljøtilstand, påverknad, gjennomførte tiltak og miljømål for alle vassførekomstar.

Bjerkreimsvassdraget inngår i kalkingsovervåkinga i Rogaland. Vi har 2 kalkdoserarar; i Bjordal og på Malmei, og ein skilde innsjøar vert kalka frå helikopter.

I forhold til ureining er det generelt god tilstand i vassførekomstane i Bjerkreim, og dei aller fleste er no plasserte i miljøklasse god eller svært god. Vi har derfor prioritert lite SMIL-midlar til forureiningstiltak. Det er ikkje bygd eller gitt tilskot til reinseparkar, vi har ikkje drivhus som treng støtte for å redusera avrenninga, og det har vore lite aktuelt med hydrotekniske tiltak for å redusera avrenning og erosjon langs vassdrag. Einaste forureiningstiltaket vi har løyvd tilskot til, er til tak over gjødselkum for å redusera luftforureininga.

Ingen av våre vassdrag har heller vore prioritert for RMP-midlar for å redusera avrenning av fosfor til vassdrag. Frå 2022 kan heldigvis bønder i alle kommunane i Rogaland søkja om tilskot til spreining av husdyrgjødsel ved nedfelling/nedlegging, og til ekstra tilskot ved bruk av tilførselsslange. Fleire bønder i Bjerkreim søkte i fjor på dette tiskotet, og 1.723 dekar dyrka jord vart då spreidd med denne miljøvenleg metoden. Ein forventar at antal søkjarar og dekar aukar i åra fmovever.

6. Mål og tiltak for kulturlandskapet og vassførekomstar

SMIL-midlane skal fremja miljøverdiane og redusera forureininga i landbruket sitt kulturlandskap **utover det som kan forventast gjennom vanleg landbruksdrift**. Støtte vert gitt innafor 2 hovudtema:

➤ Planleggings- og tilretteleggingsprosjekt

I forskrifta av 2004 med fleire endringar, står dette i § 4 står:

«Det kan innvilges tilskudd til prosjekter som leder fram til planer for konkrete tiltak som nevnt i § 5. Tilskudd innvilges på grunnlag av godkjente kostnadsoverslag ved planlegging, organisering og prosjektarbeid. Det ytes engangstilskudd med inntil 100 % av godkjent kostnadsoverslag.»

➤ Tilskudd til kulturlandskapstiltak og forureiningstiltak

I forskrifta § 5 står:

«Det kan innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som ivaretar natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet. Det kan også innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som bidrar til å hindre eller redusere forurensning eller risikoen for forurensning fra jordbruket.

Tilskudd innvilges på grunnlag av godkjente kostnadsoverslag for gjennomføring av tiltaket.

Det ytes engangstilskudd med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold, kan det ytes tilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.»

6.1 Planleggings- og tilretteleggingsprosjekt

For å leggja tilhøva til rette for planlegging av større heilskaplege prosjekt kan det verta gitt tilskot til planlegging der fleire aktørar går inn i eit samarbeid. Dette kan vera prosjekt knytt til skjøtselstiltak for t.d. kystlynghei, eit vassdrag, ei grend eller andre klart definerte fellesprosjekt som kan knytast til kulturlandskap og eller forureining. Dette skal resultera i at aktive bønder i etterkant søker om SMIL-midlar til gjennomføring av tiltak etter planen som er utarbeidd.

Utarbeiding av turkartet for Bjerkreim i 2011 og 2012 med alle dei merka turstiane i kommunen innteikna (ca. 420 km), og med 67 parkeringsplassar, var eit veldig stort felles tiltak som berørte 140 – 150 grunneigarar. Det vart løyvd SMIL-midlar til bl.a. utarbeiding av turkartet, merkeutstyr, stikryss og informasjonsmateriell. Vi fekk også tildelt spelemidlar til dette tiltaket.

Vi har også løyvd SMIL-midlar for at Dalane Friluftsråd skulle utarbeida turfoldarar for 10-15 populære turmål med informasjon om sjølve turstien (lengde, stigning, tidsforbruk...), kulturminne og kvalitetar ved kulturlandskapet i området.

Slike fellestiltak for å auka allmenta sin tilgang til det flotte kulturlandskapet vårt, vil også verta høgt prioritert framover – dersom det vert fremma gode tiltak/søknader. Bjerkreim kommune vil framover også vurdere om det er behov for rydding, merking og skilting av nye turmål. Det må då også sikrast gode forhold for parkering.

Vi har også løyvd tilskot til utarbeiding av nokre skjøtelsplanar for kystlynghei som går over større område, der det er eit samarbeid mellom fleire grunneigarar.

6.2 Tilskudd til kulturlandskapstiltak og forureiningstiltak

Forureiningstiltak er tiltak som reduserer risikoen for erosjon på jordbruksareal og i vassløp, reduserer avrenning av næringsstoff frå jordbruksareal eller som reduserer forureinande utslepp frå jordbruket til jord, luft og vatn. Døme på dette er reinseparar, fangdammar, le-

planting hydrotekniske anlegg, jordvollar.... Som skreve under punkt 5; vassførekomst, er mesteparten av desse tiltaka uaktuelle for Bjerkreim sidan det er god tilstand på vassdraga våre.

Eit godt tiltak for å redusera utslepp til luft, er å leggja tak over utandørs gjødsellager. Eit vilkår for tildeling av SMIL-midlar til dette, er at det i tillegg er søkt om midlar frå Innovasjon Norge til tiltaket. Då Innovasjon Norge i 2022 auka makssatsen for tilskot til gjødsellager frå 100.000 til 200.000 kr, har Statsforvaltaren tilrådd at det i Rogaland ikkje vert løyvd meir enn kr 150.000 til tak over gjødsellager – samla. Det er eit vilkår for tilskot at søkjar skal ha lagringskapasitet for husdyrgjødsel for minst 10 månader.

* Punktutslepp

Av og til skjer det punktutslepp av husdyrgjødsel, pressaft og mjølkeromsavfall. Etter møte med faglaga konkluderte ein med at vi ynskjer å utfordra Statsforvaltaren om ein kan få rigga tiltak i Rogaland som det kan løyvast SMIL-midlar til, som kan førebyggja/ redusera faren for punktut-slepp.

Sjølv om Bjerkreim kommune har generelt god tilstand på vassførekomst, kan det frå tid til anna oppstå stor vassføring i vassdraga som fører til erosjon på dårleg sikra bekk, kanal og opne dreneringsgrøfter. SMIL-midlar kan òg vere aktuelle å nytte til hydrotekniske tiltak som **forhindrar erosjon** langs vassførekomstane i kommunen.

Kulturlandskapstiltak Friluftsliv

Landbruket produserer mat, men er også "produsent" av kulturlandskap som allmenta ser større verdi av etter som stadig fleire bur i sentra. For å oppretthalde ein "goodwill" til landbruket er det viktig å halda eit vakkert kulturlandskap, og gjera det tilgjengeleg for turgåarar m.v. Ved å leggja til rette for ferdsel, får allmenta tilgang til desse vakre områda med kulturminne, gamle ferdselsårer, gamal kulturmark og verdifulle naturtypar. Samtidig får ein styrt ferdselen til eigna område som kjem mindre i konflikt med landbruket. Ferdselstiltak har derfor vorte svært høgt prioritert i Bjerkreim, noko vi også ynskjer dei neste åra. Det er også viktig i eit folkehelse-perspektiv.

Gamle driftavegar for sauene som skulle til heis, steinlagte vegar for ferdsel med hest, postveg, prestevegen og turvegar til nedlagde og vegause fjellgardar, var ein del av stinettet på 420 km som vart merka og er med på Bjerkreim sitt turkart.

For fleire år sidan vart det gitt årlege tilskot gjennom RMP til vedlikehald av **parkeringsplassane** som var opparbeidde til turgåarar. Etter at denne tilskotsordninga vart fjerna, har vi brukt SMIL-midlar til dette tiltaket, noko vi vil fortsetja med. Dette då tilrettelagte parkeringsareal er heilt nødvendig for marknadsføring av merka turstiar. Vi vil også prioritera tilskot til utviding og opparbeiding av nye parkeringsplassar.

Gjerdeklyvarar – lettar tilkomsten og hindrar nedtrødde gjerde

Gjerdeklyvarar har vore eit formålstenleg og populært tiltak i Rogaland i over 30 år. I Bjerkreim har vi fordelt fleire hundre gratis gjerdeklyvarar. Dette vil vi også prioritera framover. Frå 2021 har vi hatt eit

flott samarbeid med den verna bedrifta Uninor her på Vikeså, om produksjon av gjerdeklyvarar og hundeportar. Dei har dette utstyret på lager til ei kvar tid, slik at når bønder har fått innvilga søknad om gjerdeklyvar, kan dei kjøra rett bort til Uninor og få klyvaran med seg heim 😊 Bjerkreim Elveeigarlag har stått som søkjar av SMIL-tilskot på vegne av grunneigarane.

Biologisk mangfald og gamal kulturmark

Eit variert landskap er avgjerande for å ta vare på det biologiske mangfaldet i kommunen. Bjerkreim har eit rimeleg rikt biologisk mangfald. Det er gjort fleire kartleggjingar av naturtypar i kommunen, spesielt dei siste åra i samband med utgreiing av fleire prosjekt om utbygging av vindkraft og omlegging av/ny E-39. Kystlynghei vart i 2015 fastsett som utvalgt naturtype. Vi har ikkje oppdaterte tal, men for nokre år sidan var det registrert omlag 56.000 da kystlynghei i Bjerkreim, som utgjer ca. 10 % av landarealet i kommunen.

Det er aukande interesse for å skjøtta kystlyngheia med bl.a. auka beitetrykk og brenning. Fleire søkjer om årleg tilskot til beiting gjennom RMP-ordninga. Vi har dei siste åra løyvd SMIL-tilskot til utarbeiding av skjøtselsplanar med kystlynghei bl.a. på Moi-Laksesvela, Ivesdal- Asheim og Vardafjellet-Skjæveland. Det er gitt tilskot til oppsett av gjerde på Laksesvela for betre å kunna styra beitetrykket. Nokre område har også delvis vorte fornya ved brenning, og bønder prøver å tilpassa beitetrykket med sau/storfe i forhold til den forynga tilveksten.

Ein ynskjer også framover å prioritera tilskot til dei bøndene som har interesse for og ynskje om å ta vare på denne og andre naturtypar.

Det er vanskeleg å motivera bønder til skjøtsel av gamal kulturmark då det er arbeidskrevjande i ein elles hektisk kvardag. Vi vil derfor prioritera å framleis gje tilskot til årleg slått av slikt areal på Solberg, der graset vert tørka og lagt i den gjenreiste høyløa som folk kan besøkja når dei er på tur til Niben.

Ta vare på kulturminne og kulturmiljø, samt verneverdige bygningar gjennom skjøtsel, vedlikehald og istandsetjing

Gjennom århundra har jordbruket sett sitt preg på landskapet i kommunen, og Bjerkreim er rik på kulturminne som vitnar om tidlegare busetjing og bruk av areala. Vi har 2 område i kommunen som er definert som KULA-område (kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse); Storrsheia og Ørsdalen-Kvitlen. Eit mål for forvaltning av desse kulturminna er å ta vare på eit godt representativt utval av ulike kulturminne, og oppretthalda viktige landskapstrekk.

Restaurering av **steingardar**: Kommunen kan gje SMIL-midlar til restaurering av steingardar. Det vil vera eit vilkår for tilskot at han framstår som ein tradisjonell handlødd steingard etter restaureringa. Steingardar som er godt synlege langs vegar og turstiar, eigedomsgrenser og som inngår i heilskaplege kulturmiljø, som til dømes geilar, vert prioriterte. Nye steingardar vert som hovudregel ikkje støtta.

Verneverdige bygningar og kulturminne

I Bjerkreim har det tidlegare vore relativt liten interesse for å ta vare på eldre bustadhus og driftsbygningar med arkitektur som var og er særmerkt for regionen, t.d. midtgangshus, høyløer, kvernhus m.m. Ein har derfor prioritert å løyva tilskot til dei bøndene som har interesse for dette arbeidet, og som har søkt om tilskot. Vi ynskjer å halda fram med dette.

For bygningar gjeld ordninga berre for utvendige tiltak. Bygningar må ha ein verdi som eit element i kulturlandskapet, og ha ei kulturhistorisk interesse. Vanleg vedlikehald av bygningar som er i bruk, vert normalt ikkje støtta. Ved vedlikehald kan meirkostnader med å tilbakeføra bygningen til opphavleg utsjånad, støttast.

Andre kulturlandskapstiltak – fjerning av piggråd

I 2021 prioriterte kommunane i Rogaland og Statsforvaltaren å gje SMIL-tilskot til bønder som ville fjerna piggråd på eksisterande gjerde, og erstatta dette med ny toppgråd. Dette for å forhindra forsøpling av kulturlandskapet, og skade på dyr og menneske. Bjerkreim valgte å prioriera dette også i 2022, noko vi også ynskjer i åra framover.

7. Søknad, saksbehandling og fristar

- Søknad skal leverast elektronisk, gjennom Altinn.
<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket-smil>
- Fleire søknader vert vanlegvis samla opp - før behandling, for ei meir rettferdig fordeling av midlane. Dato for siste søknadsfrist er 01.09.
- Kommunen må ha fatta vedtak innan 01.11, dersom ikkje Statsforvaltaren har løyvd ekstra midlar etter førebels rapport. Då er fristen 01.12.
- Strategien skal behandlast og vedtas politisk i kommunen.
- Administrative enkeltvedtak på søknader vert fatta av tilsette på Landbrukskontoret. Slikt vedtak kan påklagast til Statsforvaltaren etter reglane i forvaltningslova.
- Frist for gjennomføring av alle tiltak, vert som hovudregel sett til 3 år. Etter søknad kan denne forlengast med inntil 2 år.
- Utbetaling av tilskot kan skje når prosjektet er ferdigstilt, og rekneskap er lagt fram og godkjent.
- Tilskot vert automatisk trekt inn, dersom tiltaket ikkje er utført innan fristen, og det ikkje er søkt skriftleg om og innvilga, utsett frist.

8. Prioritering og tilskotssatsar

Tilskotssats: Høgaste tilskotssats som kommunen kan løyva, og må stå i forhold til prioritet.

- Støttenivået er rettleiande. Til svært gode prosjekt kan det ystast ein høgare tilskotsprosent. Prosjekt som er mindre viktige, eller som også får midlar gjennom andre kanalar, kan verta avslått, eller få eit lågare tilskot.
- Det er berre i heilt spesielle tilfelle at vi løyver tilskot med 100 %, då vi meiner det er viktig at søkjar bidreg med noko eigeninnsats/får andre samarbeidspartnar.
- Tilskot vert løyvd etter prisoverslag, og vert utbetalt etter dokumenterte kostnader. For eigeninnsats må det førast detaljert timeliste.
- Ved slutten av året, kan fordelinga mellom ulike tiltaksgrupper fråvikast, slik at samla tilskotspott kan nyttast fullt ut. Dette gjeld dersom det ikkje er nok gode prosjekt innan eit tema, men mange gode prosjekt innan andre tema.

Dette skal liggja til grunn for utmåling av tilskot og ved evt. klage på tilskotssats, må Statsforvaltaren retta seg etter dei kommunale tilskotssatsane.

Tiltaksgruppe	Prosjekttipe	Rettleiande del av tildelte	Normalt øvre tilskotssats
---------------	--------------	-----------------------------	---------------------------

		midlar	
Biologisk mangfold	Kystlynghei		70 %
	Slåttemark/slåttemyr		70 %
	Trua naturtyper		60 %
	Biologisk verdifulle areal		60 %
Kulturlandskap	Fjerne piggrådgerde		Inntil 10 kr/meter
Kulturminne/ kulturmiljø	Verneverdige bygg	85 %	35 %
	Steingjerder ol.		35 %
	Andre tiltak KM		35 %
Friluftsliv	Turstier/parkering		70 %
	Andre tiltak Friluftsliv		70 %
Avrenning til vatn	Hydrotekniske tiltak		35 %
	Nye tiltak punktutslepp	15 %	35 %
Utslepp til luft	Tak gjødsellager		35 % eller maks 150.000 kr *
Fellestiltak innan ulike tiltaksgruppe	Til dømes vassmiljø, turstiar, biologisk mangfold	Inkludert i 85 %	80 %

*Samordna med evt. tilskot frå Innovasjon Norge, med maks. samla offentleg tilskot på 35 % av kostnaden – inntil 150.000 kr.

9. Retningslinjer for tilskot til investeringar i organiserte beiteområde

Formålet med tilskotet er å leggja til rette for best muleg utnytting av beite i utmark, redusera tap av dyr på utmarksbeite og fremma fellestiltak i beiteområda.

Tilskot kan løyvast til beitelag og andre former for organisert samarbeid der det vert drive næringsmessig beitedrift. Dette vil normalt innebæra at dyra går minst 5 veker på utmarksbeite, og at meir enn halvparten av medlemmane i laget har rett på produksjonstilskot.

Det kan gjevast tilskot til investeringar i faste installasjonar og anna utstyr knytta til beitebruk i utmark, samt tidsavgrensa planleggings- og tilretteleggingsprosjekt. Dette kan vera sperregjerde, bruer, sanke- og skiljeanlegg, anlegg/rydding/utbetring av driftevegar, gjetarhytter, elektronisk overvåkingsutstyr (radiobjeller, droner), elektroniske gjerde (t.d. Nofence) og tidsavgrensa utprøving av nytt utstyr som kan bidra til effektiv og god beitebruk.

Forvaltning av tilskotsordninga vart overført frå Statsforvaltaren til kommunane frå 1.1.2020. Statsforvaltaren er klageinstans, og skal også ivareta ein koordinerande og støttande funksjon for kommunane si forvaltning. Frå 2020 vart fagsystemet Agros teke i bruk for saksbehandlinga, og søknadene skal primært verta sendt elektronisk via Altinn.

Lokale retningslinjer

Statsforvaltaren får tildelt sine økonomiske rammer årleg frå Kommunal- og moderniseringsdepartementet/KMD. Desse skal så fordelast vidare til kommunane. Det er kommunane som skal prioritera søknadene og innvilga tilskot. Som grunnlag for prioriteringane skal kommunane fastsetja lokale retningslinjer innafor ramma i *Forskrifta om tilskudd til tiltak i beiteområder* av 04.02.13 og rundskriv 2019-45. Dei lokale retningslinjene skal fastsetja kva

for tiltak som vil verta prioritert ut frå kva som er formålstjenlege tiltak for utmarksbeitinga i kommunen. Retningslinjene kan også innehalda timesatsar for eige arbeid som kan leggjast til grunn for kostnadsoverslag for tiltaka, og tilskotsandel til ulike typar tiltak ut frå kva som vurderast som mest formålstjenlege tiltak. Kommunane kan vektleggja søkjar si eigenfinansiering (målt i kroner eller eigeninnsats) som eit kriterium for prioritering av søknadene, men då må dette vera spesifisert. Retningslinjene bør sjåast i samanheng og koordinerast med strategien for SMIL-midlane, då det kan vera aktuelt med tiltak som kan falla inn under begge ordningane.

Felles retningslinjer i Rogaland

Rogaland har for 2023 fått tildelt ca. 480.000 kr. Vi er eit av dei store beitefylka med stor aktivitet i beitelaga, men likevel er tilskotspotten ein av dei minste. Statsforvaltaren har fleire gonger meldt i frå til KMD at fylket har eit auka behov for midlar for tilskot til investeringar i beiteområda, men det har vist seg vanskeleg å verta prioritert.

Kommunane i Rogaland valgte frå 2020 å vidareføra felles retningslinjer mest mogleg lik som då Statsforvaltaren hadde avgjerdsmynde. Primært prioriterer vi tiltak som sikrar formålet i § 1 med best mogleg utnytting av beite i utmark, redusera tap av dyr på beite, og fremma fellestiltak i beiteområda. Det går på installasjonar som lettar tilgang og bruken av beite, tilsyn i beitesesongen, sanking og ettersanking på hausten. På grunn av liten tilskotspott har kostnadskrevjande prosjekt som for eksempel gjetar- og sankehytter, fått ei mindre prosentvis tildeling. Dette kan variera litt frå kommune til kommune.

I Rogaland har vi sett søknadsfristen for beitelaga til den 15. mars med å søkja om tilskot til investeringstiltak. Innan 31.03 skal kommunane senda ei liste til Statsforvaltaren med alle søknadene, type tiltak, kostnadene og våre prioriteringar av tiltaka. Statsforvaltaren fordeler så ut potten mellom kommunane etter innmeldte behov. Kommunane gjer så vedtak ut frå tildelte midlar, sine strategiar og prioriteringar. Målet er at beitelaga til sommaren veit om dei har fått innvilga søknadene eller ikkje.

I 2021 var det 10 beitelag i Bjerkreim som søkte om tilskot til drift av laga gjennom ordninga Regionalt Miljøprogram. Desse beitelaga hadde i alt 51 medlemmar som slepte totalt 10.649 sau og lam på fjell- og utmarksbeite her i Bjerkreim, Sirdal og Gjesdal. RMP er eit årleg tilskot som vert gitt til dei beitelaga som er berettiga dette etter gjeldande forskrift. Investeringstilskot vert tildelt etter særskilt søknad, og er gjenstand for prioriteringar. Beitelaga er veldig viktige for å få ei god utnytting av beiteressursane til fjells, for å halda nede tilgroing av vegetasjon, og for å oppretthalda eit godt fagleg og sosialt miljø i sauehaldet.

Det er fint at det er ei tilskotsordning for å stimulera til best mogleg forhold for beitelaga. Dei siste åra har vi mottatt søknader om investeringar med oppsett av sperregjerde, innkjøp av radiobjeller og nofence, og til bygging av ei gjetarhytte. Vi har fått tildelt midlar slik at vi har løyvd tilskot til alle tiltaka med unntak av gjetarhytte, med ein sats frå 20 – 30 % av kostnadsoverslaget. Potten skulle så absolutt vore større slik at ein også kunne ha løyvt tilskot til bygging og fornying av gjetarhytter, då det er viktig med overnattingsplassar i samband med tilsyn og samling av sauene.

Konklusjon:

Bjerkreim kommune synest at dagens ordning med felles søknadsfrist for alle beitelaga i Rogaland, og at kommunane melder inn og prioriterer sine søknader til Statsforvaltaren, er praktisk og rettferdig. Då vert dei ulike investeringstiltaka nokolunde likt prioriterte i fylket, og med nokolunde likt nivå på tilskota. Statsforvaltaren får då fordelt heile potten på våren, utan behov for omfordeling slik tilfellet hadde vore med prognosar.

Bjerkreim kommune vil halda fram med dagens retningslinjer og prioritering av investerings-

tiltak der sperregjerde, bruer og skiljegardar har 1. prioritet, elektronisk utstyr har 2. prioritet og gjetarhytter har lågast prioritet.